

HE 36/2017 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilakia. Esityksen mukaan opintotukeen liittyvät lakisääteiset tehtävät siirtyisivät korkeakouluilta Kansaneläkelaitokselle ja opintotukilautakunnat lakkautettaisiin. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi eräitä muita muutoksia.

Laki on tarkoitettu tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1 NYKYTILA.....	3
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	4
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	5
3.1 Valtiontaloudelliset vaikutukset.....	5
3.2 Vaikutukset opiskelijan asemaan ja talouteen.....	5
3.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	5
3.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	6
4 ASIAN VALMISTELU.....	6
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	7
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT.....	7
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET.....	8
3 VOIMAANTULO.....	9
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	9
LAKIEHDOTUS.....	10
Laki opintotukilain muuttamisesta.....	10
LIITE.....	15
RINNAKKAISTEKSTI.....	15
Laki opintotukilain muuttamisesta.....	15

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

Opintotukilain 8 §:n mukaan opintotukitoiminnan yleinen johto, ohjaus ja kehittäminen kuuluu opetusministeriölle. Opintotukilain mukaiset tehtävät hoitaa Kansaneläkelaitos yhteistyössä oppilaitosten kanssa ja opintotukea koskevan ratkaisun tekee ja päätöksen antaa Kansaneläkelaitos. Oppilaitoksen tehtävänä on vastaanottaa oppilaitoksessa opiskelevan opintotukihakemus, merkitä hakemukseen asian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot ja toimittaa hakemus Kansaneläkelaitokselle sekä valvoa osaltaan, että opintotuen saantiin on edellytykset ja ilmoittaa Kansaneläkelaitokselle jos opintotuen keskeyttämiseen tai lakkauttamiseen on aihetta.

Käytännössä korkeakouluopiskelijat hakevat opintotukea pääsääntöisesti sähköisesti. Kansaneläkelaitos saa sähköisesti suoraan tietokannoista tai oppilaitoksilta tietoa opintotuen myöntämiseksi. Lisäksi Kansaneläkelaitos ylläpitää omia tietokantoja. Kansaneläkelaitoksen tulee opintotukilain 41 b §:n mukaan saada opetushallitukselta ja korkeakouluilta opiskelijavalinnoissa hyväksytyksi tulleiden sekä opetushallitukselta opiskelupaikan vastaanottaneiden henkilöiden tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot sekä oppilaitosta ja opintolinjaa tai koulutusohjelmaa koskevat tiedot sekä oppilaitokselta lukukauden aikana läsnä oleviksi ilmoittautuneiden opiskelijoiden tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot sekä tiedot opintojen päätoimisuudesta ja edistymisestä.

Opintotukilautakunnat ovat olleet osa opintotuen ratkaisutoimintaa koko järjestelmän olemassaolon ajan 1970-luvulta saakka. Lautakuntainstituutiolla ja korkeakoulun opintotukitehtävillä on haluttu turvata korkeakoulukohtainen asiantuntemus opintotuen myöntämistoiminnassa. Lautakunnat ovat mahdollistaneet myös opiskelijoiden osallistumisen opintotuen myöntämistoimintaan. Lautakuntien tehtävänä on ollut lausuntojen antaminen Kansaneläkelaitokselle ja muutoksenhakulautakunnalle sekä varmistaa oman korkeakoulun opiskelijoiden osalta yhdenmukainen ratkaisutoiminta.

Opintotukilain 9 §:ssä säädetään opintotukilautakunnista. Säännöksen mukaan korkeakoulussa on opintotukilautakunta, jonka korkeakoulu asettaa kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Lautakuntaan kuuluu puheenjohtaja sekä vähintään kolme ja enintään seitsemän muuta jäsentä, joille kullekin nimetään henkilökohtainen varajäsen. Puolet jäsenistä puheenjohtaja mukaan lukien ja heidän varajäsenensä nimetään korkeakoulun opettajista tai muista virkamiehistä sekä puolet jäsenistä ja heidän varajäsenensä korkeakoulun opiskelijoista. Korkeakoulu määrää yhden jäsenistä varapuheenjohtajaksi. Esittelijänä lautakunnassa ja lautakunnan sihteerinä toimii korkeakoulun määräämä virkamies. Lautakunnan toiminnasta säädetään tarkemmin opintotukiasetuksen 9 §:ssä.

Opintotukilain 9 a §:ssä on korkeakoulujen opintotukilautakunnille säädetty korkeakouluopiskelun luonteesta johtuvia opintotukitehtäviä. Säännöksen mukaan opintotukilautakunnan tehtävänä on seurata opintojen edistymistä ja antaa oma-aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä lausunto opintojen edistymisestä, määritellä kesäaikana harjoitettavien opintojen riittävä laajuus ja antaa oma-aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä lausunto siitä, voidaanko enimmäisajan opintotukea saaneen opiskelijan opintotukeen oikeuttavaa aikaa pidentää 7 a §:ssä säädettyllä tavalla.

Suurin osa nk. lautakuntien lakisääteisistä tehtävistä liittyy opintojen edistymisen seurantaan. Jos opinnot eivät ole edistyneet riittävästi, opintotukilautakunnan on kuultava opiskelijaa ennen lausunnon antamista. Vuonna 2016 yliopistot lähettivät 7 943 ja ammattikorkeakoulut 4 978 selvityspyyntökirjettä. Lisäksi edistymisen seurantaan liittyvät takaisinperintäratkaisut

ja väärinkäytösharkinnat. Niiden lukumääristä ei ole kattavia tietoja, mutta määrät eivät ole isoja.

Kansaneläkelaitos ja korkeakoulut ovat voineet 9 a §:n perusteella sopia, että korkeakoulu hoitaa opintotuen myöntämisen omien opiskelijoidensa osalta. Sopimuksen perusteella yliopistoissa on hoidettu noin 70 000 opintotuen saajan opintotukiasiat. Ammattikorkeakoulujen noin 80 000 opiskelijan opintotukiasiat hoidetaan Kansaneläkelaitoksen ja ammattikorkeakoulun yhteistyönä ilman erillistä sopimusta. Kansaneläkelaitos ja yliopistot ovat sopineet opintotuen ratkaisutoiminnasta lukuun ottamatta Helsingin yliopistoa, Taideyliopistoa sekä Maanpuolustuskorkeakoulua, joiden opiskelijoiden ratkaisutoiminta hoidetaan Kansaneläkelaitoksessa.

Opintotuen toimeenpanoon käytettiin yliopistoissa vuonna 2015 arviolta 40,85 henkilötyövuotta, josta 80 prosenttia käytettiin ratkaisutoimintaan ja 20 prosenttia nk. lakisääteisiin tehtäviin. Ammattikorkeakoulujen opintotukilautakunnissa hoidetaan vain lakisääteisiä tehtäviä ja niihin käytetään koulukohtaisesti 0,4—2,0 henkilötyövuotta riippuen opiskelijamäärästä. Yhteensä henkilötyövuosien määrä oli ammattikorkeakouluissa vuonna 2015 arviolta 20 henkilötyövuotta.

Vuoden 2015 aikana selvitettiin Kansaneläkelaitoksen johtoryhmän toimeksiannon perusteella yliopistoissa sopimuksen perusteella hoidettavien tehtävien siirtämistä Kansaneläkelaitokselle. Työryhmä koostui Kansaneläkelaitoksen ja yliopistojen opintotukitehtäviä hoitavista henkilöistä. Kansaneläkelaitoksen johtoryhmä päätti työryhmän kartoitusten perusteella 27.10.2015, että Kansaneläkelaitos irtisanoo sopimukset yliopistojen kanssa siten, että ratkaisutyö päättyy yliopistoissa vuoden 2017 loppuun mennessä. Neljä sopimusta (Tampereen yliopisto, Vaasan yliopisto, Oulun ja Lapin yliopisto) on irtisanottu 1.1.2017 lukien. Kansaneläkelaitos on irtisanonut muiden yliopistojen kanssa tehdyt sopimukset opintotuen ratkaisutoiminnasta 1.1.2018 lukien. Kansaneläkelaitos on esittänyt ministeriölle, että opintotukilaita poistettaisiin korkeakoulujen opintotukilautakuntien opintotukeen liittyvät lakisääteiset opintotukitehtävät 1.1.2018 alkaen.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen mukaan korkeakoulujen lakisääteiset opintotukitehtävät siirtyisivät Kansaneläkelaitokselle ja opintotukilautakunnat lakkautettaisiin. Lautakuntien tarpeellisuus on vähentynyt, koska opintotuen harkinnanvaraiset myöntämisperusteet ovat vähentyneet. Vuoden 2017 loppuun mennessä opintotuen toimeenpano siirtyy yliopistojen ja Kansaneläkelaitoksen sopimustenvaraisten tehtävien osalta Kansaneläkelaitokselle, mikä vähentää opintotukilautakuntien opintotukityötä olennaisesti. Opintojen edistymisen seurannan yksinkertaistaminen, Kansaneläkelaitoksen digitaalisten palvelujen kehittäminen sekä mahdollisuus hyödyntää VIRTAtietoja opintotuen toimeenpanossa mahdollistavat myös osaltaan opintotuen toimeenpanotyön keskittämisen Kansaneläkelaitokselle.

Korkeakoulujen lausuntomenettely edistymisen seurannan yhteydessä tai opintotukiajan pidentämisen edellytyksistä ei olisi enää tarpeellinen. Lausuntomenettely on monimutkaistanut ja hidastanut ratkaisutoimintaa. Edistymisen seurannan kokonaisvastuun siirtyessä Kansaneläkelaitokselle säilyisivät edistymisen seurannan menettelyt nykyisenlaisina. Harkinnanvaraisen tukiajan pidentämisperusteita olisi kuitenkin perusteltua yksinkertaistaa esimerkiksi samassa yhteydessä kun vähennetään tukiaikasääntöjä ja tehdään muita opintotuen myöntämistoimintaa selkeyttäviä säädösmuutoksia.

Korkeakoululle jäisi edelleen samoja opintotuen toimeenpanotehtäviä kuin muillakin oppilaitoksilla on. Oppilaitosten tehtävänä olisi antaa yleisneuvontaa opintotukiasioissa, antaa oma-

aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä opintotukiasioiden käsittelyssä tarvittavia tietoja, vastaanottaa oppilaitoksessa opiskelevan opintotukihakemus, merkitä hakemukseen asian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot ja toimittaa hakemus Kansaneläkelaitokselle, sekä valvoa osaltaan, että opintotuen saantiin on edellytykset ja ilmoittaa Kansaneläkelaitokselle, jos opintotuen keskeyttämiseen tai lakkauttamiseen on aihetta. Opiskelijan henkilökohtaisesta opintotukineuvonnasta vastaisi Kansaneläkelaitos.

Jos opintotukilautakuntia ei lakkautettaisi, vaan opintotukilain mukaiset lakisääteiset opintotukitehtävät sekä opiskelijoiden henkilökohtainen neuvonta opintotukiasioissa säilyisi edelleen korkeakoulujen tehtävänä, niin tällöin korkeakoulussa opintotukitehtäviä hoitavilla henkilöillä tulisi olla käytettävissä opiskelijaa koskevia opintotukitietoja. Käytännössä ei kuitenkaan olisi tarkoituksenmukaista luoda pelkästään korkeakoulujen käyttöön rajattuja tietojärjestelmiä. Lisäksi nykyisiä korkeakoulujen ja Kansaneläkelaitoksen välisiä toimintaprosesseja tulisi kehittää.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Valtiontaloudelliset vaikutukset

Opintotuen toimeenpanon keskittäminen Kansaneläkelaitokselle vaikuttaa hyvin vähän opintotuen toimeenpanomenoihin. Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan ratkaisutoiminnan kustannukset ovat muutoksen jälkeen samalla tasolla. Opintotukitehtävien poistuminen korkeakouluista vastaavasti vähentäisi pelkästään opintotukeen erikoistuneiden henkilöiden tarvetta ja siitä aiheutuvia määrärahatarpeita. Korkeakouluilla kuten muillakin oppilaitoksilla olisi edelleen opintotukitehtäviä, joita voitaisiin hoitaa muiden tehtävien ohella.

3.2 Vaikutukset opiskelijan asemaan ja talouteen

Opintototukilautakuntien lakkauttaminen vähentää opiskelijan saamaa henkilökohtaista palvelua korkeakoulussa. Korkeakoulussa annettaisiin jatkossakin yleisluontoista neuvontaa. Kansaneläkelaitos vastaisi opiskelijan henkilökohtaisesta palvelusta. Käytännössä kaikki Kansaneläkelaitoksen toimistot antavat opintotukineuvontaa ja korkeakouluopiskelijoiden opintotuen käsittely keskitetään kolmeen vakuutuspiiriin. Muutokseen sopeutumista helpottaa kuitenkin se, että opiskelijat ovat tottuneet hakemaan tietoa monien kanavien kautta. Puhelinpalvelu sekä sähköisesti toteutetut palvelut ovat jopa fyysisesti johonkin yksittäiseen paikkaan sidottua henkilökohtaista palvelua helpommin saavutettavissa.

Nykyisen hajautetun ratkaisutoiminnan etuna on ollut se, että opintotukitoiminta on ollut osa korkeakoulun tehtäviä ja ratkaisutyössä on voitu ottaa huomioon korkeakoulukohtaisia tekijöitä. Nykyistä keskitetympi ratkaisutoiminta johtaa puolestaan yhdenmukaisempaan ratkaisukäytäntöön, mikä edistäisi opiskelijoiden yhdenvertaisuutta lain edessä. Opintotukipalvelun sijainti korkeakoulussa on mahdollistanut opiskelijan kokonaisvaltaisen tukemisen opintojen aikana. Korkeakoulutuksen asiantuntemusta tarvitaan ratkaisutyössä edelleen. Korkeakoulukoh-taisuus edistymisen seurannassa, harkinnanvaraisessa opintotukiajan pidentämisessä sekä ke-säopintojen määrittelyssä poistuu, mikä parantaa opiskelijoiden yhdenvertaisuutta.

3.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Opintotuen toimeenpano tehostuu ja yhtenäistyy. Toimeenpanon keskittäminen Kansaneläkelaitokselle vähentää korkeakoulujen resursseja opintotukitoimintaan. Tämän esityksen kohteena olevien lakisääteisten tehtävien poistaminen vähentäisi korkeakoulussa tarvittavia resursseja Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan 30 henkilötyövuodella. Lautakuntien lakkauttamisen

jälkeen korkeakoulun vastuulla olisi kuitenkin edelleen opintotukilain 8 §:n mukaisia opintotuen toimeenpanotehtäviä. Opintotukioikeus on sidoksissa muun muassa opintojen päätoimisuuteen ja opintojen edistymiseen, joten oppilaitoksessa on perusteltua tietää opintotuen ehdoista esimerkiksi opetusjärjestelyjä suunnitellessaan. Oppilaitoksen olisi annettava yleisluontoista neuvontaa opintotukiasioissa sekä opintotukiasioiden käsittelyssä tarvittavia tietoja Kansaneläkelaitokselle taikka opiskelijalle. Kansaneläkelaitos joutuisi edelleenkin selvittämään korkeakoululta opintotuen saajan opintoihin liittyviä taustatietoja esimerkiksi opintojen edistymisen seurannan yhteydessä mahdollisista puuttuvista opintosuoritusmerkinnöistä, opetusjärjestelyiden ongelmista tai opiskelijan sairauden vaikutuksesta opintojen suorittamiseen tiettyinä aikana. Opintotukiasioiden käsittelyä varten tarvittavien tietojen selvittelyyn sekä yleisen opintotukineuvonnan antamiseen korkeakoulu voisi esimerkiksi nimetä yhteyshenkilön, kuten esimerkiksi toisen asteen oppilaitoksissa on tehty. Työmäärää olisi arviolta vähintään 30—50 prosenttia yhden henkilön vuosittaisesta työmäärästä riippuen oppilaitoksen koosta. Opiskelijan henkilökohtaisen opintotukitilanteen neuvonnasta vastaa Kansaneläkelaitos.

Kansaneläkelaitos huomioi esityksessä ehdotettujen tehtävien vaativan työmäärän osana opintotuetuksien henkilöstötarvearviota. Henkilöstötarpeeseen vaikuttaa Kansaneläkelaitoksen mahdollisuus tehostaa opintotuen toimeenpanoa hyödyntämällä Korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta (VIRTA-opintotietopalvelu) saatavia tietoja ja lisätä opintotukiratkaisujen automatisointia.

3.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotetut säädösmuutokset selkeyttävät opintotukijärjestelmää. Opintotuen toimeenpanosta vastaisi pääasiassa Kansaneläkelaitos, mikä yhtenäistäisi opintotuen ratkaisutoimintaa ja edistäisi opiskelijoiden yhdenvertaisuutta.

4 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyysi lausunnon esityksestä oikeusministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, yliopistoilta, ammattikorkeakouluilta, Kansaneläkelaitokselta, opintotuen muutoksenhakulautakunnalta, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry:ltä, Suomen Lukiolaisten Liitto ry:ltä, Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry:ltä, Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry:ltä, Suomen Ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry:ltä, Suomen Yliopistot UNIFI ry:ltä sekä Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto - ARENE ry:ltä. Lisäksi lausuntopyyntö ja hallituksen esityksen luonnos olivat luettavissa opetus- ja kulttuuriministeriön internetsivuilla ja myös muilla kuin lausuntopyyntöön jakelussa olleilla tahoilla oli mahdollisuus antaa lausunto. Esitysluonnos lähetettiin lausuntokierroksen yhteydessä myös tiedoksi lainsäädännön arviointineuvostolle, joka ei ottanut esitystä arvioitavaksi. Lausunnonantajat kannattivat laajasti opintotukilautakuntien lakkauttamista ja opintotuen lakisääteiset tehtävien siirtymistä korkeakouluilta Kansaneläkelaitokselle. Lausunnoissa toivottiin, että korkeakoulujen ja Kansaneläkelaitoksen työjaon tulisi olla selvä. Useassa lausunnoissa ei pidetty perusteltuna, että opintotukihakemuksen voisi jättää korkeakoululle. Myös korkeakoulun yleisneuvontatehtävää kyseenalaistettiin. Lausunnoissa tuotiin esille, että sekä korkeakouluilla että Kansaneläkelaitoksella tulisi olla riittävät resurssit tehtävien hoitoon. Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi, että lain 8 §:ssä olisi tarpeen säätää opintotuen toimeenpanosta ehdotetulla tavalla. Opintotukihakemuksen vastaanottaminen korkeakoulussa on käytännössä harvinaista, mutta perusteltua esimerkiksi toimintarajoitteisten opiskelijoiden kannalta.

Oppilaitoksessa olevan yhteyshenkilön tehtäviin kuuluu luontevasti tarvittaessa opintotukea koskevan yleisneuvonnan antaminen.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

8 § Toimeenpano. Voimassaolevan pykälän 1 momentissa mainittu opetusministeriö ehdotetaan korjattavaksi opetus- ja kulttuuriministeriöksi, jolle kuuluu opintotukitoiminnan yleinen johto, ohjaus ja kehittäminen. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevan lain mukaisesti edelleen siitä, että tämän lain mukaiset toimeenpanotehtävät hoitaa Kansaneläkelaitos yhteistyössä oppilaitosten kanssa ja opintotukea koskevan ratkaisun tekee ja päätöksen antaa Kansaneläkelaitos.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi 4-kohtainen luettelo oppilaitoksen tehtävistä. Ensimmäisen kohdan mukaan oppilaitoksen tehtävänä olisi antaa yleisneuvontaa opintotukiasioissa. Toisen kohdan mukaan oppilaitoksen tulisi oma-aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä antaa opintotukiasioiden käsittelyssä tarvittavaa tietoa. Korkeakoulujen opintotukilautakuntien lakkauttamisen jälkeen eri oppilaitosten tehtävät yhtenäistyivät 1 ja 2 kohdissa mainituista tehtävistä olisi tarpeen säätää laissa. Kolmannen kohdan mukaan oppilaitoksen tehtävänä olisi vastaanottaa oppilaitoksessa opiskelevan opintotukihakemus, merkitä hakemukseen asian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot ja toimittaa hakemus Kansaneläkelaitokselle. Neljännen kohdan mukaan oppilaitoksen tehtävänä olisi valvoa osaltaan, että opintotuen saantiin on edellytykset ja ilmoittaa Kansaneläkelaitokselle, jos opintotuen keskeyttämiseen tai lakkauttamiseen on aihetta. Kohdat kolme ja neljä vastaisivat voimassa olevan lain 3 momentin sisältöä.

9 §. Opintotukilautakunta. Pykälässä säädetään opintotukilautakunnasta. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana, koska opintotukilautakunnat lakkautettaisiin ja niiden tehtävät siirrettäisiin Kansaneläkelaitokselle.

9 a §. Opintotukilautakunnan tehtävät. Pykälässä säädetään opintotukilautakunnan tehtävistä. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana, koska opintotukilautakunnat lakkautettaisiin ja niiden tehtävät siirrettäisiin Kansaneläkelaitokselle.

23 §. Opintotuen hakeminen ja myöntäminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin opintotuen hakemisesta Kansaneläkelaitokselta. Säännöksessä ei enää mainittaisi Kansaneläkelaitoksen ja oppilaitoksen välillä 9 a §:ssä tarkoitettua sopimusta, koska sopimukset päättyvät 31.12.2017.

24 §. Opintotuen maksaminen. Voimassa olevan säännöksen mukaan opintoraha ja asumislisä maksetaan kuukausittain opiskelijan ilmoittamalle Euroopan unionissa sijaitsevalle tilille. Maksupäivästä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Yksittäinen tukierä voidaan kuitenkin maksaa muullakin tavalla, jos tilille maksaminen ei ole mahdollista tai jos tuen hakija tai saaja esittää Kansaneläkelaitoksen hyväksymän erityisen syyn. Koska opintotuen hakijana voi olla alaikäisen opiskelijan vanhempi, niin säännöksen ensimmäistä lausetta ehdotetaan muutettavaksi siten, että opintoraha ja asumislisä maksetaan kuukausittain opintotuen hakijan ilmoittamalle Euroopan unionissa sijaitsevalle tilille.

25 a §. Opintotuen tarkistaminen ilman hakemusta. Ehdotuksen mukaan pykälän 2 ja 3 momentin mukaisesta sääntelystä luovuttaisiin, koska asumislisän määräaikaisesta tarkistamisesta luovuttaisiin opiskelijoiden siirtyessä pääsääntöisesti yleisen asumistuen piiriin. Muilta osin pykälä vastaisi voimassa olevaa lakia.

29 §. Muutoksenhaku. Ehdotetun 3 momentin mukaan valituskirjelmä on toimitettava Kansaneläkelaitokselle. Valituskirjelmää ei enää voisi toimittaa opintotukilautakunnan päätöksestä asianomaiselle opintotukilautakunnalle, koska opintotukilautakuntien toiminta lakkaa 1.1.2018.

30 §. Itseoikaisu. Pykälästä ehdotetaan poistettavaksi maininta opintotukilautakunnasta, koska opintotukilautakuntien toiminta lakkaa 1.1.2018.

30 b §. Asian uudelleen ratkaiseminen muun etuuden myöntämisen johdosta. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että jos opintotuen saajalle on päätöksen antamisen jälkeen takautuvasti myönnetty 6 §:ssä tarkoitettu opintotuen myöntämisen estävä etuus, niin Kela voi ilman päätöksen poistamista tai asianomaisen suostumusta ratkaista asian uudelleen. Opintotukilautakuntaa ei mainittaisi säännöksessä enää, koska opintotukilautakuntien toiminta lakkaa 1.1.2018.

30 c §. Asian uudelleen ratkaiseminen, kun opintoja ei ole aloitettu. Opintotukilautakuntaa ei mainittaisi säännöksessä enää, koska opintotukilautakuntien toiminta lakkaa 1.1.2018.

31 §. Päätöksen poistaminen. Säännös vastaisi voimassa olevaa lakia, mutta opintotukilautakuntaa ei mainittaisi säännöksessä enää, koska opintotukilautakuntien toiminta lakkaa 1.1.2018.

31 a §. Asiavirheen korjaaminen. Säännös vastaisi voimassa olevaa lakia, mutta opintotukilautakuntaa ei mainittaisi säännöksessä enää, koska opintotukilautakuntien toiminta lakkaa 1.1.2018.

41 §. Opiskelijan ilmoitusvelvollisuus. Säännös vastaisi voimassa olevaa lakia, mutta opintotukilautakuntaa ei mainittaisi säännöksessä enää, koska opintotukilautakuntien toiminta lakkaa 1.1.2018.

41 b §. Tietojen saantioikeus. Pykälää ehdotetaan täsmennettäväksi vastaamaan nykykäytäntöä ja muuttunutta lainsäädäntöä. Nykyiset järjestelmät mahdollistavat sen, että oppilaitos voi toimittaa tai Opetushallituksen tai opetus- ja kulttuuriministeriön tietovarannosta voidaan toimittaa Kansaneläkelaitokselle tietoja opiskelijoiden opinnoista esim. opintojen päätoimisuudesta sekä opintojen seurantaan liittyviä tietoja esim. poissaolot, opintojen keskeytyminen, opintojen edistyminen, tutkinnon suorittaminen. Kohdan kaksi mukaisesta sääntelystä luovutaisiin, koska työvoimapolitiittiseen koulutukseen ei voi saada opintotukea. Ehdotetussa kuudennessa kohdassa säädettäisiin rangaistuslaitoksilta saatavista tiedoista vankeuslain (767/2005) mukaisen rangaistuksen alkamisesta ja päättymisestä. Vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annettu laki on kumottu vankeuslain tultua voimaan 1.1.2006.

41 c §. Opintotukilautakuntien tiedonsaantioikeus. Pykälässä säädetään opintotukilautakuntien tiedonsaantioikeudesta. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana, koska opintotukilautakunnat lakkautettaisiin 1.1.2018.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Opintotukilain 9 §:n mukaan lautakunnan toiminnasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Opintotukiasetuksen 9 §:ssä säädetään opintotukilautakunnan toiminnasta, 10 §:ssä tehtävien hoitamisesta koskevasta sopimuksesta sekä 11 §:ssä opintotukilautakunnan jäsenten palkkioista. Nämä säädökset on tarkoitettu kumota tarpeettomana, koska lautakuntien toiminta nyky muodossa lakkaa 1.1.2018.

Opintotukiasetuksen 4 §:ssä säädetään korkeakouluopiskelijan opintojen riittävän edistymisen arvioimisesta. Säännöstä voitaisiin muuttaa opintojen edistymisen seurannan kokonaisvastuun siirtyessä Kansaneläkelaitokselle siten, että arvioinnissa voitaisiin ottaa huomioon kaikki opiskelijan suorittamat opinnot. Tällöin opiskelijan tekemä opiskelutyö tulisi huomioiduksi nykyistä paremmin, eikä enää tutkittaisi erikseen mistä opinnoista on kyse ja sisältyvätkö ne opiskelijan suorittamaan tutkintoon vai ei. Nykyisin arvioinnissa huomioidaan vain seurannan kohteena olevien opintojen aikana suoritettujen opiskelijan suorittamaan tutkintoon kuuluvat opinnot. Edistymisen seuranta voisi siis olla nykyistä kaavamaisempaa, koska lyhyemmät tutkintokohtaiset tukiajat rajoittavat opintoihin käytettävää aikaa ja opintolainahyvitys kannustaa osaltaan tehokkaaseen tutkinnon suorittamiseen. Asetuksen muutos voisi koskea syksyllä 2018 toteutettavaa edistymisen seurantaa. Kesäaikana harjoitettavien opintojen riittävää laajuutta ei myöskään määriteltäisi enää erikseen tukea myönnettäessä. Suoritusvaatimus olisi sama kaikkina tukikuukausina ja opintojen edistyminen arvioitaisiin lukuvuosittaisessa edistymisen seurannassa.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Tällä hallituksen esityksellä ehdotetaan muutoksia opintotuen toimeenpanoon. Ehdotettujen muutosten tavoitteena on tehostaa ja yhtenäistää opintotuen toimeenpanoa. Hallituksen käsityksen mukaan ehdotettuun lakiin ei sisälly sellaisia perusoikeuksien rajoituksia, joiden vuoksi esitystä ei voitaisi käsitellä normaalissa lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan opintotukilain (65/1994) 9, 9 a ja 41 c §,
sellaisina kuin ne ovat, 9 § laissa 345/2004, 9 a § laeissa 345/2004 ja 1078/2012 sekä 41 c §
laeissa 408/2005 ja 1243/2013, ja
muutetaan 8 §, 23 §:n 1 momentti, 24 ja 25 a §, 29 §:n 2 momentti, 30 §:n 1 ja 2 momentti,
30 b ja 30 c §, 31 §:n 1—3 ja 5 momentti, 31 a §:n 1 momentti sekä 41 ja 41 b §, sellaisina
kuin niistä ovat 23 §:n 1 momentti laissa 792/2007, 24 § laissa 1243/2013, 25 a § laeissa
457/1997, 41/2000, 1427/2001, 792/2007, 706/2008 ja 297/2012, 29 §:n 2 momentti ja 30 §:n
1 ja 2 momentti laissa 341/1997, 30 b § ja 31 §:n 1 ja 2 momentti laissa 675/2011, 30 c § lais-
sa 1402/2015, 31 §:n 3 ja 5 momentti laissa 1080/2006, 31 a §:n 1 momentti laissa 1322/2003,
41 § laissa 691/2002 ja 41 b § laeissa 691/2002 ja 408/2005, seuraavasti:

8 §

Toimeenpano

Opintotukitoiminnan yleinen johto, ohjaus ja kehittäminen kuuluu opetus- ja kulttuuriminis-
teriölle.

Tämän lain mukaiset toimeenpanotehtävät hoitaa Kansaneläkelaitos yhteistyössä oppilaitos-
ten kanssa. Opintotukea koskevan ratkaisun tekee ja päätöksen antaa Kansaneläkelaitos.

Oppilaitoksen tehtävänä on:

- 1) antaa yleisneuvontaa opintotukiasioissa;
- 2) antaa oma-aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä opintotuki-
asioiden käsittelyssä tarvittavia tietoja;
- 3) vastaanottaa oppilaitoksessa opiskelevan opintotukihakemus, merkitä hakemukseen asian
ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot ja toimittaa hakemus Kansaneläkelaitokselle, sekä
- 4) valvoa osaltaan, että opintotuen saantiin on edellytykset ja ilmoittaa Kansaneläkelaitok-
selle, jos opintotuen keskeyttämiseen tai lakkauttamiseen on aihetta.

23 §

Opintotuen hakeminen ja myöntäminen

Opintotukea haetaan Kansaneläkelaitokselta. Hakemuksen voi jättää Kansaneläkelaitoksen
toimistoon tai asianomaiseen oppilaitokseen Kansaneläkelaitokselle toimitettavaksi. Ulko-
mailla opiskelevan tulee kuitenkin toimittaa hakemus Kansaneläkelaitokselle. Valtioneuvoston
asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hakumenettelystä.

24 §

Opintotuen maksaminen

Opintoraha ja asumislisä maksetaan kuukausittain opintotuen hakijan ilmoittamalle Euroopan unionissa sijaitsevalle tilille. Maksupäivästä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Yksittäinen tukierä voidaan kuitenkin maksaa muullakin tavalla, jos tilille maksaminen ei ole mahdollista tai jos tuen hakija tai saaja esittää Kansaneläkelaitoksen hyväksymän erityisen syyn.

25 a §

Opintotuen tarkistaminen ilman hakemusta

Opintotuki tarkistetaan tai lakkautetaan ilman hakemusta kalenterivuositain vuoden alussa verotuksen valmistumisen jälkeen vanhempien verotustietojen perusteella. Tarkistusta ei kuitenkaan tehdä, jos opintotuki on edeltävän syyslukukauden aikana tarkistettu vanhempien taloudellisessa tilanteessa tapahtuneen olennaisen muutoksen johdosta.

Opintotuki voidaan tarkistaa oppilaitoksen ilmoittaman lukuvuoden keston muutoksen perusteella ilman hakemusta.

Opintotuki voidaan lakkauttaa opiskelijaa kuulematta, kun oppilaitos ilmoittaa opiskelijan valmistumisesta tai opiskelun keskeyttämisestä. Opiskelun keskeyttämisen perusteella opintotuki voidaan lakkauttaa opiskelijaa kuulematta kuitenkin vain, jos oppilaitoksen antama tieto perustuu opiskelijan omaan ilmoitukseen.

Jos opiskelija on otettu suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa ja opintotuki on myönnetty alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen, opintotuki voidaan tarkistaa ja myöntää ylempään korkeakoulututkinnon suorittamiseen ilman hakemusta, kun korkeakoulu ilmoittaa alemman korkeakoulututkinnon suorittamisesta.

29 §

Muutoksenhaku

Valituskirjelmä on toimitettava Kansaneläkelaitokselle 30 päivän kuluessa siitä, kun valittaja on saanut päätöksestä tiedon.

30 §

Itseoikaisu

Jos Kansaneläkelaitos hyväksyy kaikilta osin sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset, sen on annettava asiasta oikaisupäätös. Oikaisupäätökseen saa hakea muutosta siten kuin 29 §:ssä säädetään.

Jos Kansaneläkelaitos ei voi oikaista valituksen kohteena olevaa päätöstä 1 momentissa mainituin tavoin, sen on 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa asianomaisen muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi. Kansaneläkelaitos voi tällöin väliaikaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä siltä osin kuin se hyväksyy valituksessa esitetyn vaatimuksen. Jos valitus on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle,

on väliaikaisesta päätöksestä ilmoitettava sille viipymättä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

30 b §

Asian uudelleen ratkaiseminen muun etuuden myöntämisen johdosta

Jos opintotuen saajalle on päätöksen antamisen jälkeen takautuvasti myönnetty 6 §:ssä tarkoitettu opintotuen myöntämisen estävä etuus, Kansaneläkelaitos voi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista asian uudelleen.

30 c §

Asian uudelleen ratkaiseminen, kun opintoja ei ole aloitettu

Jos opiskelija ei ole lainkaan aloittanut opintojaan oppilaitoksessa, Kansaneläkelaitos voi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista opintotukea koskevan asian uudelleen.

31 §

Päätöksen poistaminen

Jos tässä laissa tarkoitettua etuutta koskeva Kansaneläkelaitoksen antama lainvoimainen päätös perustuu virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lainvastainen, opintotuen muutoksenhakulautakunta voi asianosaisen tai Kansaneläkelaitoksen vaatimuksesta poistaa päätöksen muilta kuin myönnettyä opintolainan valtioneuvostosta koskevilta osin ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Opintotuen muutoksenhakulautakunnan on varattava asianosaisille tilaisuus tulla kuulluiksi ennen asian ratkaisemista. Muutoksenhakulautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Jos opintotuen muutoksenhakulautakunnan tai vakuutusosastoikeuden antama lainvoimainen päätös perustuu virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai se on ilmeisesti lain vastainen, vakuutusosastoikeus voi asianosaisen tai Kansaneläkelaitoksen vaatimuksesta poistaa päätöksen muilta kuin myönnettyä opintolainan valtioneuvostosta koskevilta osin ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Vakuutusosastoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus tulla kuulluiksi ennen asian ratkaisemista.

Jos Kansaneläkelaitos tekee päätöksen poistamista koskevan vaatimuksen, se voi väliaikaisella päätöksellä keskeyttää etuuden maksamisen tai maksaa sen vaatimuksensa mukaisena siihen asti kunnes asia on uudelleen ratkaistu.

Jos asiassa, jossa on kysymys evätyn edun myöntämisestä tai myönnetyn edun lisäämisestä, ilmenee uutta selvitystä, Kansaneläkelaitoksen on tutkittava asia uudelleen. Kansaneläkelaitos voi aikaisemman lainvoimaisen päätöksen estämättä myöntää evätyn edun tai myöntää edun aikaisempaa suurempana. Myös opintotuen muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosastoikeus voi-

vat menetellä vastaavasti muutoksenhakuasiaa käsitellessään. Päätökseen saa hakea muutosta siten kuin 29 §:ssä säädetään.

31 a §

Asiavirheen korjaaminen

Jos Kansaneläkelaitoksen päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai ilmeisen väärään lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe, Kansaneläkelaitos voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

41 §

Opiskelijan ilmoitusvelvollisuus

Opintotukea hakiessaan opiskelijan tulee ilmoittaa Kansaneläkelaitokselle opintotuen myöntämiseksi tarvittavat tiedot. Opintotukea saavan opiskelijan tulee ilmoittaa opintojen päättymisestä tai keskeytymisestä, oppilaitoksen vaihtumisesta, asumisolosuhteiden muutoksista sekä lisäksi muista opintotukietuuteen vaikuttavista muutoksista.

41 b §

Tietojensaantioikeus

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta opintotuen täytäntöönpanoa varten:

1) Opetushallitukselta ja oppilaitoksilta opiskelijavalinnoissa hyväksytyksi tulleiden sekä Opetushallitukselta opiskelupaikan vastaanottaneiden henkilöiden tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot sekä oppilaitosta ja opintoja koskevat tiedot;

2) kunnan, säätiön tai yleishyödyllisen yhteisön ylläpitämiltä opiskelija-asuntoloilta asunto-
laiden ylläpitäjien kanssa erillisessä sopimuksessa sovittavalla tavalla opiskelija-asunnoissa
asuvien tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot sekä vuokra- ja asumisaikatiedot;

3) oppilaitokselta tai Opetushallituksen taikka opetus- ja kulttuuriministeriön tietovarannosta
opiskelijoiden tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot sekä opiskelijan opintoja ja opinto-
jen seuranta koskevat tiedot;

4) rahalaitoksilta lainansaajittain yksilöidyt tiedot nostettujen, valtion takaamien opintolai-
nojen määrästä, opintolainojen lyhennyksistä ja koroista siten kuin Kansaneläkelaitos määrää;

5) apurahan myöntäjältä tai maksajalta tiedot myönnettyistä apurahoista;

6) rangaistuslaitoksilta tiedot vankeuslain (767/2005) mukaisen rangaistuksen alkamisesta ja
päättymisestä;

7) verohallinnolta opintolainavähennyistä koskevien tehtävien hoitamista varten tarpeelliset
tunnistamistiedot ja opintolainavähennyksen käyttämistä koskevat tiedot niistä verovelvollis-

HE 36/2017 vp

ta, jotka ovat verotuksessa vähentäneet tuloverolain 127 d §:ssä tarkoitetun opintolainavähennyksen enimmäismäärän.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

Helsingissä 12 päivänä huhtikuuta 2017

Pääministeri

Juha Sipilä

Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan opintotukilain (65/1994) 9, 9 a ja 41 c §,
sellaisina kuin ne ovat, 9 § laissa 345/2004, 9 a § laeissa 345/2004 ja 1078/2012 sekä 41 c §
laeissa 408/2005 ja 1243/2013, ja
muutetaan 8 §, 23 §:n 1 momentti, 24 ja 25 a §, 29 §:n 2 momentti, 30 §:n 1 ja 2 momentti,
30 b ja 30 c §, 31 §:n 1—3 ja 5 momentti, 31 a §:n 1 momentti sekä 41 ja 41 b §, sellaisina
kuin niistä ovat 23 §:n 1 momentti laissa 792/2007, 24 § laissa 1243/2013, 25 a § laeissa
457/1997, 41/2000, 1427/2001, 792/2007, 706/2008 ja 297/2012, 29 §:n 2 momentti ja 30 §:n
1 ja 2 momentti laissa 341/1997, 30 b § ja 31 §:n 1 ja 2 momentti laissa 675/2011, 30 c § lais-
sa 1402/2015, 31 §:n 3 ja 5 momentti laissa 1080/2006, 31 a §:n 1 momentti laissa 1322/2003,
41 § laissa 691/2002 ja 41 b § laeissa 691/2002 ja 408/2005, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

8 §

Toimeenpano

Opintotukitoiminnan yleinen johto, ohjaus ja kehittäminen kuuluu opetusministeriölle.

Tämän lain mukaiset tehtävät hoitaa kansaneläkelaitos yhteistyössä oppilaitosten kanssa. Opintotukea koskevan ratkaisun tekee ja päätöksen antaa kansaneläkelaitos.

Oppilaitoksen tehtävänä on vastaanottaa oppilaitoksessa opiskelevan opintotukihakemus, merkitä hakemukseen asian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot ja toimittaa hakemus kansaneläkelaitokselle sekä valvoa osaltaan, että opintotuen saantiin on edellytykset ja ilmoittaa kansaneläkelaitokselle, jos opintotuen keskeyttämiseen tai lakkauttamiseen on aihetta.

Ehdotus

8 §

Toimeenpano

Opintotukitoiminnan yleinen johto, ohjaus ja kehittäminen kuuluu opetus- ja kulttuuri-
ministeriölle.

Tämän lain mukaiset toimeenpanotehtävät hoitaa Kansaneläkelaitos yhteistyössä oppilaitosten kanssa. Opintotukea koskevan ratkaisun tekee ja päätöksen antaa Kansaneläkelaitos.

Oppilaitoksen tehtävänä on:

- 1) antaa yleisneuvontaa opintotukiasioissa;
- 2) antaa oma-aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä opintotukiasioiden käsittelyssä tarvittavia tietoja;
- 3) vastaanottaa oppilaitoksessa opiskelevan opintotukihakemus, merkitä hakemukseen asian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot ja toimittaa hakemus Kansaneläkelaitokselle, sekä
- 4) valvoa osaltaan, että opintotuen saantiin on edellytykset ja ilmoittaa Kansaneläkelaitokselle, jos opintotuen keskeyttämiseen tai lakkauttamiseen on aihetta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Opintotukilautakunta

Opintotukilautakunta

Korkeakoulussa on opintotukilautakunta, (kumotaan) jonka korkeakoulu asettaa kahdeksi vuodeksi kerrallaan.

Lautakuntaan kuuluu puheenjohtaja sekä vähintään kolme ja enintään seitsemän muuta jäsentä, joille kullekin nimetään henkilökohtainen varajäsen. Puolet jäsenistä puheenjohtaja mukaan lukien ja heidän varajäsenensä nimetään korkeakoulun opettajista tai muista virkamiehistä sekä puolet jäsenistä ja heidän varajäsenensä korkeakoulun opiskelijoista. Korkeakoulu määrää yhden jäsenistä varapuheenjohtajaksi.

Esittelijänä lautakunnassa ja lautakunnan sihteerinä toimii korkeakoulun määräämä virkamies.

Lautakunnan toiminnasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

9 a §

9 a §

Opintotukilautakunnan tehtävät

Opintotukilautakunnan tehtävät

Opintotukilautakunnan tehtävänä on:

(kumotaan)

1) seurata opintojen edistymistä ja antaa oma-aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä lausunto opintojen edistymisestä;

2) määritellä kesäaikana harjoitettavien opintojen riittävä laajuus;

3) antaa oma-aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä lausunto siitä, voidaanko enimmäisajan opintotukea saaneen opiskelijan opintotukeen oikeuttavaa aikaa pidentää 7 a §:ssä säädetyllä tavalla.

Jos opinnot eivät ole edistyneet riittävästi, opintotukilautakunnan on kuultava opiskelijaa ennen lausunnon antamista.

Opintotukilautakunnan lausunto sitoo Kansaneläkelaitosta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää Kansaneläkelaitoksen ja korkeakoulun välillä tehtävästä sopimuksesta, jonka mukaan korkeakoulun opintotukilautakunta hoitaa tässä laissa Kansaneläkelaitokselle säädetyt tehtävät omien opiskelijoidensa osalta. Sopimuksessa tulee määritellä erityisesti so-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

pijapuolten tehtävät ja tehtävien hoitamisen edellytykset sekä tietojen käyttö sopijapuolten kesken ja kustannusten korvaaminen. Kansaneläkelaitoksella on oikeus valvoa ja tarkastaa opintotukilautakuntien toimintaa.

23 §

Opintotuen hakeminen ja myöntäminen

Opintotukea haetaan Kansaneläkelaitokselta *ellei Kansaneläkelaitoksen ja oppilaitoksen välillä ole tehty 9 a §:ssä tarkoitettua sopimusta*. Hakemuksen voi jättää Kansaneläkelaitoksen toimistoon tai asianomaiseen oppilaitokseen Kansaneläkelaitokselle toimitettavaksi. Ulkomailla opiskelevan tulee kuitenkin toimittaa hakemus Kansaneläkelaitokselle. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hakumenettelystä.

24 §

Opintotuen maksaminen

Opintoraha ja asumislisä maksetaan kuukausittain *opiskelijan* ilmoittamalle Euroopan unionissa sijaitsevalle tilille. Maksupäivästä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Yksittäinen tukierä voidaan kuitenkin maksaa muullakin tavalla, jos tilille maksaminen ei ole mahdollista tai jos tuen hakija tai saaja esittää Kansaneläkelaitoksen hyväksymän erityisen syyn.

25 a §

Opintotuen tarkistaminen ilman hakemusta

Opintotuki tarkistetaan tai lakkautetaan ilman hakemusta kalenterivuositain vuoden alussa verotuksen valmistumisen jälkeen vanhempien verotustietojen perusteella. Tarkistusta ei kuitenkaan tehdä, jos opintotuki on edeltävän syyslukukauden aikana tarkistettu vanhempien taloudellisessa tilanteessa tapahtuneen olennaisen muutoksen johdosta.

Asumislisää voidaan tarkistaa vuokran muutoksen perusteella tai asumislisä voidaan

23 §

Opintotuen hakeminen ja myöntäminen

Opintotukea haetaan Kansaneläkelaitokselta. Hakemuksen voi jättää Kansaneläkelaitoksen toimistoon tai asianomaiseen oppilaitokseen Kansaneläkelaitokselle toimitettavaksi. Ulkomailla opiskelevan tulee kuitenkin toimittaa hakemus Kansaneläkelaitokselle. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hakumenettelystä.

24 §

Opintotuen maksaminen

Opintoraha ja asumislisä maksetaan kuukausittain *opintotuen hakijan* ilmoittamalle Euroopan unionissa sijaitsevalle tilille. Maksupäivästä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Yksittäinen tukierä voidaan kuitenkin maksaa muullakin tavalla, jos tilille maksaminen ei ole mahdollista tai jos tuen hakija tai saaja esittää Kansaneläkelaitoksen hyväksymän erityisen syyn.

25 a §

Opintotuen tarkistaminen ilman hakemusta

Opintotuki tarkistetaan tai lakkautetaan ilman hakemusta kalenterivuositain vuoden alussa verotuksen valmistumisen jälkeen vanhempien verotustietojen perusteella. Tarkistusta ei kuitenkaan tehdä, jos opintotuki on edeltävän syyslukukauden aikana tarkistettu vanhempien taloudellisessa tilanteessa tapahtuneen olennaisen muutoksen johdosta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

lakkauttaa vuokrasuhteen päättymisen perusteella ilman hakemusta 41 b §:n 3 kohdassa mainittujen tietojen perusteella kyseessä olevassa lainkohdassa tarkoitetuissa opiskelija-asuntoloissa asuvien asumislisän saajien osalta.

Muiden kuin 2 momentissa mainittujen asumislisän saajien asumislisä tarkistetaan, kun asumislisän alkamisesta tai edellisestä tarkistamisesta on kulunut vähintään kaksi vuotta. Jos asumislisän saaja ei kansaneläkelaitoksen tai opintotukilautakunnan kehotuksesta toimita asumislisän tarkistamiseksi tarvittavia tietoja, asumislisä lakkautetaan edellä mainittua kahden vuoden määräaikaa lähinnä seuraavan maaliskuun tai marraskuun alusta lukien. Kansaneläkelaitos antaa tarkemmat ohjeet tarkistusmenettelystä.

Opintotuki voidaan tarkistaa oppilaitoksen ilmoittaman lukuvuoden keston muutoksen perusteella ilman hakemusta.

Opintotuki voidaan lakkauttaa opiskelijaa kuulematta, kun oppilaitos ilmoittaa opiskelijan valmistumisesta tai opiskelun keskeyttämisestä. Opiskelun keskeyttämisen perusteella opintotuki voidaan lakkauttaa opiskelijaa kuulematta vain, jos oppilaitoksen antama tieto perustuu opiskelijan omaan ilmoitukseen.

Jos opiskelija on otettu suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa ja opintotuki on myönnetty alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen, opintotuki voidaan tarkistaa ja myöntää ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseen ilman hakemusta, kun korkeakoulu ilmoittaa alemman korkeakoulututkinnon suorittamisesta.

29 §

Muutoksenhaku

Valituskirjelmä on toimitettava kansaneläkelaitokselle 30 päivän kuluessa siitä, kun valittaja on saanut päätöksestä tiedon. Valituskirjelmä opintotukilautakunnan päätökseen voidaan toimittaa myös asianomaiselle opintotukilautakunnalle.

Opintotuki voidaan tarkistaa oppilaitoksen ilmoittaman lukuvuoden keston muutoksen perusteella ilman hakemusta.

Opintotuki voidaan lakkauttaa opiskelijaa kuulematta, kun oppilaitos ilmoittaa opiskelijan valmistumisesta tai opiskelun keskeyttämisestä. Opiskelun keskeyttämisen perusteella opintotuki voidaan lakkauttaa opiskelijaa kuulematta *kuitenkin* vain, jos oppilaitoksen antama tieto perustuu opiskelijan omaan ilmoitukseen.

Jos opiskelija on otettu suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa ja opintotuki on myönnetty alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen, opintotuki voidaan tarkistaa ja myöntää ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseen ilman hakemusta, kun korkeakoulu ilmoittaa alemman korkeakoulututkinnon suorittamisesta.

29 §

Muutoksenhaku

Valituskirjelmä on toimitettava *Kansaneläkelaitokselle* 30 päivän kuluessa siitä, kun valittaja on saanut päätöksestä tiedon.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

30 §

30 §

*Itseoikaisu**Itseoikaisu*

Jos kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta hyväksyy kaikilta osin sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset, sen on annettava asiasta oikaisupäätös. Oikaisupäätökseen saa hakea muutosta siten kuin 29 §:ssä säädetään.

Jos Kansaneläkelaitos hyväksyy kaikilta osin sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset, sen on annettava asiasta oikaisupäätös. Oikaisupäätökseen saa hakea muutosta siten kuin 29 §:ssä säädetään.

Jos kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta ei voi oikaista valituksen kohteena olevaa päätöstä 1 momentissa mainituin tavoin, sen on 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa asianomaisen muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi. Kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta voi tällöin väliaikaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä siltä osin kuin se hyväksyy valituksessa esitetyn vaatimuksen. Jos valitus on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle, on väliaikaisesta päätöksestä ilmoitettava sille viipymättä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Jos Kansaneläkelaitos ei voi oikaista valituksen kohteena olevaa päätöstä 1 momentissa mainituin tavoin, sen on 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa asianomaisen muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi. Kansaneläkelaitos voi tällöin väliaikaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä siltä osin kuin se hyväksyy valituksessa esitetyn vaatimuksen. Jos valitus on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle, on väliaikaisesta päätöksestä ilmoitettava sille viipymättä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

30 b §

30 b §

*Asian uudelleen ratkaiseminen muun etuuden myöntämisen johdosta**Asian uudelleen ratkaiseminen muun etuuden myöntämisen johdosta*

Jos opintotuen saajalle on päätöksen antamisen jälkeen takautuvasti myönnetty 6 §:ssä tarkoitettu opintotuen myöntämisen estävä etuus, Kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta voi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista asian uudelleen.

Jos opintotuen saajalle on päätöksen antamisen jälkeen takautuvasti myönnetty 6 §:ssä tarkoitettu opintotuen myöntämisen estävä etuus, Kansaneläkelaitos voi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista asian uudelleen.

30 c §

30 c §

*Asian uudelleen ratkaiseminen, kun opintoja ei ole aloitettu**Asian uudelleen ratkaiseminen, kun opintoja ei ole aloitettu*

Jos opiskelija ei ole lainkaan aloittanut opintojaan oppilaitoksessa, Kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta voi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista opintotukea koskevan asian uudelleen.

Jos opiskelija ei ole lainkaan aloittanut opintojaan oppilaitoksessa, Kansaneläkelaitos voi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista opintotukea koskevan asian uudelleen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

31 §

31 §

*Päätöksen poistaminen**Päätöksen poistaminen*

Jos tässä laissa tarkoitettua etuutta koskeva Kansaneläkelaitoksen tai opintotukilautakunnan antama lainvoimainen päätös perustuu virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lainvastainen, opintotuen muutoksenhakulautakunta voi asianosaisen, Kansaneläkelaitoksen tai asianomaisen opintotukilautakunnan vaatimuksesta poistaa päätöksen muilta kuin myönnettyä opintolainan valtioneuvoston päätöksen koskevilta osin ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Opintotuen muutoksenhakulautakunnan on varattava asianosaisille tilaisuus tulla kuulluiksi ennen asian ratkaisemista. Muutoksenhakulautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Jos opintotuen muutoksenhakulautakunnan tai vakuutusosoikeuden antama lainvoimainen päätös perustuu virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai se on ilmeisesti lainvastainen, vakuutusosoikeus voi asianosaisen, Kansaneläkelaitoksen tai asianomaisen opintotukilautakunnan vaatimuksesta poistaa päätöksen muilta kuin myönnettyä opintolainan valtioneuvoston päätöksen koskevilta osin ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Vakuutusosoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus tulla kuulluiksi ennen asian ratkaisemista.

Jos Kansaneläkelaitos tai asianomainen opintotukilautakunta tekee päätöksen poistamista koskevan vaatimuksen, se voi väliaikaisella päätöksellä keskeyttää etuuden maksamisen tai maksaa sen vaatimuksensa mukaisena siihen asti kunnes asia on uudelleen ratkaistu.

Jos asiassa, jossa on kysymys evätyn edun myöntämisestä tai myönnetyn edun lisäämisestä, ilmenee uutta selvitystä, Kansaneläkelaitoksen tai opintotukilautakunnan on tutkittava asia uudelleen. Kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta voi aikaisemman lainvoimaisen päätöksen estämättä myöntää evätyn edun tai myöntää edun aikaisempaa suurempana. Myös opintotuen muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus voivat menetellä vastaavasti muutoksenhakuasiana käsitellessään. Päätökseen saa hakea muutosta siten

Jos tässä laissa tarkoitettua etuutta koskeva Kansaneläkelaitoksen antama lainvoimainen päätös perustuu virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lainvastainen, opintotuen muutoksenhakulautakunta voi asianosaisen tai Kansaneläkelaitoksen vaatimuksesta poistaa päätöksen muilta kuin myönnettyä opintolainan valtioneuvoston päätöksen koskevilta osin ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Opintotuen muutoksenhakulautakunnan on varattava asianosaisille tilaisuus tulla kuulluiksi ennen asian ratkaisemista. Muutoksenhakulautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Jos opintotuen muutoksenhakulautakunnan tai vakuutusosoikeuden antama lainvoimainen päätös perustuu virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai se on ilmeisesti lainvastainen, vakuutusosoikeus voi asianosaisen tai Kansaneläkelaitoksen vaatimuksesta poistaa päätöksen muilta kuin myönnettyä opintolainan valtioneuvoston päätöksen koskevilta osin ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Vakuutusosoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus tulla kuulluiksi ennen asian ratkaisemista.

Jos Kansaneläkelaitos tekee päätöksen poistamista koskevan vaatimuksen, se voi väliaikaisella päätöksellä keskeyttää etuuden maksamisen tai maksaa sen vaatimuksensa mukaisena siihen asti kunnes asia on uudelleen ratkaistu.

Jos asiassa, jossa on kysymys evätyn edun myöntämisestä tai myönnetyn edun lisäämisestä, ilmenee uutta selvitystä, Kansaneläkelaitoksen on tutkittava asia uudelleen. Kansaneläkelaitos voi aikaisemman lainvoimaisen päätöksen estämättä myöntää evätyn edun tai myöntää edun aikaisempaa suurempana. Myös opintotuen muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus voivat menetellä vastaavasti muutoksenhakuasiana käsitellessään. Päätökseen saa hakea muutosta siten kuin 29 §:ssä säädetään.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kuin 29 §:ssä säädetään.

31 a §

Asiavirheen korjaaminen

Jos Kansaneläkelaitoksen tai opintotukilautakunnan päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai ilmeisen väärään lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe, Kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

31 a §

Asiavirheen korjaaminen

Jos Kansaneläkelaitoksen päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai ilmeisen väärään lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe, Kansaneläkelaitos voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

41 §

Opiskelijan ilmoitusvelvollisuus

Opintotukea hakiessaan opiskelijan tulee ilmoittaa Kansaneläkelaitokselle ja tämän lain 9 §:ssä tarkoitetulle opintotukilautakunnalle opintotuen myöntämiseksi tarvittavat tiedot. Opintotukea saavan opiskelijan tulee ilmoittaa opintojen päättymisestä tai keskeyttämisestä, oppilaitoksen vaihtumisesta, asumisolosuhteiden muutoksista sekä lisäksi muista opintotukietuuteen vaikuttavista muutoksista.

41 §

Opiskelijan ilmoitusvelvollisuus

Opintotukea hakiessaan opiskelijan tulee ilmoittaa Kansaneläkelaitokselle opintotuen myöntämiseksi tarvittavat tiedot. Opintotukea saavan opiskelijan tulee ilmoittaa opintojen päättymisestä tai keskeyttämisestä, oppilaitoksen vaihtumisesta, asumisolosuhteiden muutoksista sekä lisäksi muista opintotukietuuteen vaikuttavista muutoksista.

41 b §

Tietojensaantioikeus

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salsapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta opintotuen täytäntöönpanoa varten:

1) opetushallitukselta ja korkeakouluilta opiskelijavalinnoissa hyväksytyksi tulleiden sekä opetushallitukselta opiskelupaikan vastaanottaneiden henkilöiden tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot sekä oppilaitosta ja opintolinjaa tai koulutusohjelmaa koskevat tiedot;

2) työvoimaviranomaisilta työvoimapolitiiseen aikuiskoulutukseen hyväksytyjen henkilöiden tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot;

41 b §

Tietojensaantioikeus

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salsapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta opintotuen täytäntöönpanoa varten:

1) Opetushallitukselta ja oppilaitoksilta opiskelijavalinnoissa hyväksytyksi tulleiden sekä Opetushallitukselta opiskelupaikan vastaanottaneiden henkilöiden tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot sekä oppilaitosta ja opintoja koskevat tiedot;

Voimassa oleva laki

3) kunnan, säätiön tai yleishyödyllisen yhteisön ylläpitämiltä opiskelija-asuntoloilta asuntoloiden ylläpitäjien kanssa erillisessä sopimuksessa sovittavalla tavalla opiskelija-asunnoissa asuvien tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot sekä vuokra- ja asumisai-
katiedot;

4) oppilaitokselta *lukukauden aikana läsnäoleviksi ilmoittautuneiden* opiskelijoiden tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot *sekä tiedot opintojen päätoimisuudesta ja edistymisestä*;

5) rahalaitoksilta lainansaajittain yksilöidyt tiedot nostettujen, valtion takaamien opintolainojen määrästä, opintolainojen lyhennyksistä ja koroista siten kuin Kansaneläkelaitos määrää;

6) apurahan myöntäjältä tai maksajalta tiedot myönnettyistä apurahoista;

7) rangaistuslaitoksilta ja vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain (317/1953) 1 §:ssä tarkoituilta pakkolaitoksilta tiedot rangaistuksen alkamisesta ja päättymisestä;

8) verohallinnolta opintolainavähennyistä koskevien tehtävien hoitamista varten tarpeelliset tunnistamistiedot ja opintolainavähennyksen käyttämistä koskevat tiedot niistä verovelvollisista, jotka ovat verotuksessa vähentäneet tuloverolain 127 d §:ssä tarkoitetun opintolainavähennyksen enimmäismäärän

*41 c §**Opintotukilautakuntien tiedonsaantioikeus*

Opintotukilautakunnilla on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tietojen saantia koskevien rajoitusten estämättä saada Kansaneläkelaitokselta 9 a §:ssä mainittujen tehtävien hoitamisen kannalta välttämättömät tiedot. Opintotukilautakunnilla on oikeus saada tiedot maksutta.

Edellä 9 a §:n 4 momentissa tarkoitetun sopimuksen nojalla opintotukitehtäviä hoitavalla opintotukilautakunnalla on lisäksi oikeus käyttää salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä tämän lain mukaisten etuuksien käsittelyssä välttämättömiä Kansaneläkelaitok-

Ehdotus

2) kunnan, säätiön tai yleishyödyllisen yhteisön ylläpitämiltä opiskelija-asuntoloilta asuntoloiden ylläpitäjien kanssa erillisessä sopimuksessa sovittavalla tavalla opiskelija-asunnoissa asuvien tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot sekä vuokra- ja asumisai-
katiedot;

3) oppilaitokselta *tai Opetushallituksen taikka opetus- ja kulttuuriministeriön tietovarannosta* opiskelijoiden tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot *sekä opiskelijan opintoja ja opintojen seurantaa koskevat tiedot*;

4) rahalaitoksilta lainansaajittain yksilöidyt tiedot nostettujen, valtion takaamien opintolainojen määrästä, opintolainojen lyhennyksistä ja koroista siten kuin Kansaneläkelaitos määrää;

5) apurahan myöntäjältä tai maksajalta tiedot myönnettyistä apurahoista;

6) *rangaistuslaitoksilta tiedot vankeuslain (767/2005) mukaisen rangaistuksen alkamisesta ja päättymisestä*;

7) verohallinnolta opintolainavähennyistä koskevien tehtävien hoitamista varten tarpeelliset tunnistamistiedot ja opintolainavähennyksen käyttämistä koskevat tiedot niistä verovelvollisista, jotka ovat verotuksessa vähentäneet tuloverolain 127 d §:ssä tarkoitetun opintolainavähennyksen enimmäismäärän.

*41 c §**Opintotukilautakuntien tiedonsaantioikeus*

(kumotaan)

HE 36/2017 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

sen saamia tietoja.

Edellä 2 momentissa tarkoitetuilla opintotukilautakunnilla on myös oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä nimettyä henkilöä koskevat tämän lain mukaisten etuuksien käsittelyä varten välttämättömät tiedot maksutta 41 a §:ssä tarkoitetuilta viranomaisilta ja muilta tahoilta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*